

A szocialista magyar társadalom születése

A szocializmus útján

1948—49-ig tehát jelentősen átalakult a magyar társadalom szerkezete. A volt uralkodó osztályok jórészt elvesztették osztályjellegüket, előbb a földbirtokosokat, majd a tőkéseket kisajátították. A munkásosztály vált a politikai hatalom birtokosává, és jelentős részben a szocialista szektorban volt foglalkoztatva. Erőteljesen csökkent a mezőgazdasági proletariátus száma. A lakosság legszámasabb csoportját a kisáru-termelő parasztság alkotta, amely belsőleg differenciált volt, jóllehet 1945 után egy nivellálódási folyamat indult meg. A 4—5 százalékos gazdag parasztság mellett fele-fele arányban oszlott meg a szegény- és középparasztság. A foglalkoztatottaknak még viszonylag jelentős részeit alkották a városi kisáru-termelők. (1948 végén 180 000 kisiparos volt, alkalmazottaik száma is körülbelül ugyanannyi.) Az alkalmazottak és értelmiségiek aránya jelentősen nem emelkedett, azonban részint a népi kollégiumok rendszerében megkezdődött egy új, munkás-paraszt származású értelmiség kinevelődése, részint pedig jelentős munkás- és paraszttömegek értelmiségi és vezető funkcióba emelkedtek. (Például az államosítások során a vállalatok felében munkásból lett az új igazgató, és 1948 végére minden tizedik munkást, körülbelül 60 000 főt magasabb funkcióba emeltek.

ÚJ DIMENZIÓK — ÚJ KETTŐSSÉG

A változások során jórészt megszűnt és felszámolódott a tőke és bér munka ellentéte. A nemesi-úri társadalomvezetés a demokratikus átalakulás során, a földbirtokos osztály pedig a földreformmal eltűnt a magyar társadalomból. A tőkés osztályt kisajátították, azonban a kelet-európai elmaradottság következményeit nem lehetett ilyen gyorsan likvidálni. Azt lehetne mondani, hogy a magyar társadalom kettősségét a „városi” és a „falusi” struktúra sajátos kettőssége váltotta fel.

A „városi” struktúrában a munkásosztály vezető szerepe valósult meg. A munkásosztály legjobbjai vezető funkciókba kerültek, és az állami tulajdon túlsúlya érvényesült. Ugyanakkor a városi struktúra részét képezték még a kispolgárság, és az átalakulás útján meginduló értelmiségi-alkalmazotti rétegek.

A „falusi” struktúrát alapvetően a kisáru-termelő mezőgazdasági termelés jellemezte. Vitathatatlan tény, hogy a szocialista és a kisáru-termelői tulajdon dominanciájának eltérése mellett a falu és a város között jelentősek voltak a kulturális, civilizációs különbségek is. Társadalmi szempontból azonban a kétfajta struktúra, a szocialista termelési viszonyok közé lépő munkásosztály és a kisáru-termelő parasztság eltérése jelentette az alapvető differenciáló tényezőt.

A fordulat éve után ebben a vonatkozásban is jelentős változások következtek be. Egy olyan társadalom — és gazdaságfejlesztési stratégia — alakult ki, amelynek középpontjában a feszített ütemű iparfejlesztés állott. A szocialista fejlődés során kellett megteremtteni azt a gazdasági, ipari bázist, amely a szocialista fejlődésnek magának is előfeltétele. Többek

között e feladat hatására alakult ki — a többi szocialista országgal hasonló módon — egy olyan társadalomirányítási rendszer, amely minden rendelkezésre álló társadalmi és gazdasági erőforrást közvetlenül a központi irányításnak rendelt alá. E fejlesztés forrása pedig — ahogy az abban az időben is megfogalmazódott — az ipari önköltség csökkentése, a mezőgazdasági erősebb adóztatása és az áruforgalom lefőlézése.

A társadalmi struktúra szempontjából mindennek óriási hatásai voltak. Az iparban erőteljes centralizáció indult meg a kisipari termelés gyors visszaszorításával; a mezőgazdaságból a terméktöbbség és a munkaerő intenzív iparba áramoltatása kezdődött meg; az életszínvonal és a lakossági fogyasztás viszonylag alacsony szinten tartásával nagyobb beruházásokra volt lehetőség; így a nők munkába állásának — az emancipációs igényeken túli — gazdasági szükségesség is kialakult.

A SZOCIALISTA VISZONYOK GYŐZELME

E folyamatok eredményeképpen rendkívül gyorsan nőtt az iparban foglalkoztatottak száma. 1948—54 között 364 000 fővel, 55 százalékkal nőtt a munkások, illetve 143 ezer fővel, 140 százalékkal emelkedett az alkalmazottak száma. A mezőgazdaságban ellenkező irányú folyamat játszódott le. Az erőteljes adóztatás, a kialakított árrendszer és az erőteljes tszervezés hatására 1948—52 között 300 ezer fő távozott a mezőgazdaságból. 1953 után ez a folyamat lelassult, majd az ötvenes évek végétől ismét gyorsabbá vált.

A társadalmi struktúra szempontjából döntő jelentősége volt a mezőgazdaság szocialista átszervezésének, amely az ötvenes évek elejének önkényes és sikertelen kísérletei után 1958—62 között demokratikus módszerekkel, a paraszti önkéntességre építve zajlott le. Ennek eredményeként a kisáru-termelő parasztság egy része termelőszövetkezeti taggá, másik része ipari munkássá vált. A falun is győztek a szocialista termelési viszonyok!

A fordulat évétől a hatvanas évek elejéig tehát újabb gyökeres változások játszódtak le hazánk társadalmi struktúrájában. Az iparban és az építőiparban foglalkoztatott munkások és alkalmazottak létszáma a feszített ütemű, extenzív iparfejlesztés következtében közel meg-

duplázódott. A közlekedésben, kereskedelemében és a nem termelő szférákban dolgozók száma minimálisan emelkedett, és alapvetően csökkent a mezőgazdaságban dolgozók száma és aránya. Ugyanakkor azonban a mezőgazdaságban gyökeres fordulatot hozott a kisáru-termelő paraszti gazdaságok szocialista nagyüzemmé való átszervezése. Kisebb részben a gazdasági fejlődés és nagyrészt a társadalmi változások következménye volt, hogy a szellemi dolgozók száma és aránya is jelentősen emelkedett. Egy új értelmiség nőtt fel, amelynek tagjai jórészt a munkásokból és parasztságból, illetve azok gyermekeiből verbuválódtak.

AZ ÁTRÉTEGEZŐDÉS JELENTŐS

E folyamatok természetszerűleg jelentős társadalmi átrétegeződéssel jártak együtt. A fizikai munkából a szellemi munkába és a mezőgazdaságból az iparba történő mobilitás jelentősen átalakította mind az értelmiség, mind pedig a munkásosztály társadalmi összetételét. A KSH 1963-ban végzett felmérése szerint a szellemi foglalkozásúak apja 71 százalékkal fizikai foglalkozású volt, és a nem mezőgazdasági fizikai dolgozók 52 százaléka kának az apja még a mezőgazdaságban dolgozott. Ha nem is ilyen mértékű, de jelentős mobilitási arányokat kapunk akkor is, ha az 1963-as foglalkozást az egyén eredeti foglalkozásával hasonlítjuk össze. Az 1963-as értelmiségiek 58 százaléka eredetileg nem értelmiségi volt, az egyéb szellemiek 63 százaléka eredetileg fizikai dolgozó volt, illetve a szakmunkások 20, a betanított munkások 45 és a segédmunkások 58 százaléka az első foglalkozási területe a mezőgazdaság volt.

Ezek az adatok azonban már azt is jelzik, hogy fizikaiból lett szellemiek vagy nem értelmiségi pályára kerültek, vagy a gazdaságpolitikai vezetés értelmiségi dolgozóivá váltak, ugyanis a fizikai származású értelmiségiek nem egyenlően oszlanak meg az értelmiség különböző rétegeiben. Hasonló a helyzet a paraszti származású munkásoknál is, akik első sorban a kisebb kvalifikációt igénylő területekre törektek be tömegesen. Több vizsgálat adatai szerint a betanított és segédmunkásoknak több mint fele paraszti származású, a szakmunkások közül azonban csak minden ötödik.

Kolosi Tamás

Gyógyító mágnes

Az asztalon fekvő két gumidarab első pillantásra mitsem különbözik egymástól: egyformán feketék, füzettalpní nagyságúak, legfeljebb másfél centiméter vastagok. Mindkettő rugalmas, könnyen csővé sodorható.

A Szovjet Tudományos Akadémia Vegyészeti Intézet Orvosi Biofizikai Osztályának munkatársai közölték, hogy melyik is közülük a magnetofoz.

Azonnal megálljtuk a választó M. O. Schajeva orvosnő, miközben egy dobozból kiemelt vagy felmaroknyi gumpacsot és ráosztotta őket a csővé göngyölt gumilapokra. Az egyikről lecsúsztak a kapcsok, a másikhoz szinte hozzátapadtak.

Nos, ez a magnetofoz — jegyezte meg az orvosnő kollégája, A. F. Konykova orvos-biokémikus. — Ez az anyag mágneses vasport tartalmaz, amely állandó mágneses teret létesít. Nem túlságosan nagy ez a mágneses tér, de elegendő ahhoz, hogy megállítsa a gyulladást okozó folyamatok kifejlődését, hogy csökkentsen a vizenyőket, hogy elősegítse a sebek begyógyulását.

A mágnesnek ezeket a gyógyító tulajdonságait 10—15 évvel ezelőtt kezdték széles körben felhasználni a gyógyászatban, noha a mágneses tér hatására vonatkozó első említésekkel már a XVII. század elejéről számazó orvosi fölírásokban

Juhász Gyula művészeti írásai

Erdekes irodalmi-képzőművészeti összeállításnak tekinthető az 1978-ban megjelent *Képek és nézők*, valamint az 1977-ben kiadott *Mindenkori mesterek* című sok reprodukcióval ellátott két kötet. Az előbbi Kampis Antal és Németh Lajos, az utóbbit Sük Csaba szerkesztette. Ezekben a művészettörténeti kimagasló alkotásai-val foglalkozó kiadványokban szereplő írók, költők sorában többek között ott találjuk: Goethe, Keats, Bertolt Brecht, Apollinaire, Cocteau, Pablo Neruda, a magyarok közül Babits, Kassák, Illyés Gyula, Weöres Sándor, Nagy László, Vas István és mások egy-egy művészeti témájú versét vagy írását. E kiadványok minden bizonnyal nagyrészt azért lettek kedveltek, mert az egyes képleírások szerzőiként amint Németh Lajos hangsúlyozza: „...elsősorban írókat, költőket választottunk, így még izgalmasabbá mutatkozik a nagy probléma: hogyan lehet verbális eszközökkel, tehát egy más nyelv révén, megközelíteni a látás, az alkotói nézés által felfogható jelentéseket.”

E világszintű irodalmi és művészeti értékeket elének vetítő könyvek lapozgatása közben arra gondoltunk, érdemes lenne a magyar írók, költők műalkotásaitól ihle-

tett verseiből, publicisztikai írásából — akiknél ez indokolt — külön-külön összeválogatni egy-egy kötetre való. Biztatónak vehető, hogy *Ady Endre képzőművészeti írásai*, a költő születésének századik évfordulója alkalmával — Varga József által egybegyűjtve — 1977-ben már kiadásra került.

A mi szegedi poétánk, a képeket és szobrokat rajongásig szerető Juhász Gyula gazdag arculatú művészeti költeményeiről önálló formában eddig csak egy minikötet, az *Ars longa...* ta-

valy adott némi fogalmat. A Szegedi és Szekszárdi Nyomdának és társadalmi munkával létrehozott — kereskedelmi forgalomba nem került — kis példányszámú kiadványában is utaltunk arra, hogy Juhász lényeg annyira azonosult a művészettel, hogy magát olaszosan „pitore”-nek, azaz festőnek tartotta. Művész voltáról — mint aztán még oly sok versében, már huszonnégy évesen — Correggio híres mondata szerint — az *Anch'io* (1907) című költeményében így vallott:

*Művész vagyok. Kifáradt keskeny ujjam
Egy lant idegein álmódosva babráll,
Úgy simogatom a szép és új ígét,
Mint perzsa szőnyegét a kalmár...*

A Délmagyarország hátsábjain is hangsúlyoztuk, hogy nincs még egy magyar költő Juhász Gyulán kívül, akit a festők, szobrászok és azoknak alkotásai annyiszor írásra készítettek volna, mint őt. Több mint másfél százrtehető azon verseinek és cikkeinek száma, melyek művészeti jellegűeknek mondhatók. Megerősíti állításunkat az olyan tudományosan megalapozott vélemény is, mint Szaboesi Miklóse, aki *A Juhász-problémához* című összefoglaló — 1961-ben írt — tanulmányában egye-

bek között rámutatott, hogy „Juhász Gyula a magyar irodalom legképzőművész ihletésű költője. Azt hiszem — fejt ki Szabolcsi —, nincs példa a magyar irodalomban arra, hogy valaki ilyen szoros kapcsolatban álljon a képzőművészettel, festéssel és szobrászattal. Gauguin-tól Rodin-ig és Károlyi Lajostól Endre Béláig kora, és a klasszikus festészet és szobrászat rengeteg eredményét ötvözi bele verseibe.”

Juhász Gyula esztétikai elményeket kifejező poézise és művészeti cikkei — melyeknek számbavétele és önálló megjelentetése elodázhatatlanul indokoltá vált — ismételjük, hogy a festészet és szobrászat néha messze tűnő emberi-művészi értékeit sokunk számára közelívé hozzák s élvezhetővé teszik.

Szeles Zoltán

Atomerőmű — légtisztaság

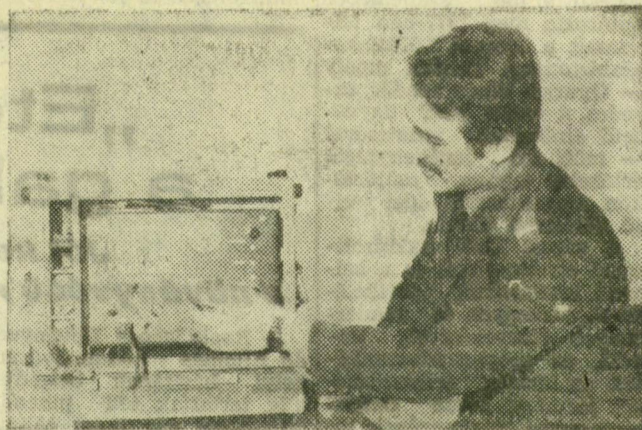
A Szovjetunióban a közelmúltban új atomerőművet helyeztek üzembe. A Leningrádi Atomerőmű, amely Európa legnagyobb ilyen létesítménye, teljes teljesítménye jelenleg 2 millió kilowatt. A második ütem üzembehelyezése után az erőmű kapacitása 4 millió kilowatt lesz, ekkor több energiát fog termelni, mint a krasnojarszki vízierőmű-óriás.

A Leningrádi Atomerőmű lakótelepe, amely a Szosznovijbor (Fenyveserdő) nevet kapta, a Finn-öböl partján, az erőműtől 3 kilométerre épült fel. Az itteni tiszta levegőt bármely város megirigyelhetné. A levegőszennyeződés szempontjából az atomerőmű sokkal kedvezőbb, mint a hőerőmű. A széntüzelésűek közelében például magas a kén és gázok koncentrációja, amely végsősoron sósav lecsapódáshoz vezet, komolyan veszélyeztetve a folyókat, tavakat és a vasszerkezeteket. E veszély kiküszöbölésére jelentős összegeket kell áldozni.

A tizedik ötéves tervben a Szovjetunióban újabb atomerőművek épülnek, amelyeknek együttes kapacitása 15 millió kilowatt lesz. Az egyes energiablokkok egyedi teljesítménye megközelíti. Már épülnek 1,5 millió kilowattos blokkok is. A jövőben épülő ter-

monukleáris erőművek teljesítménye még ennél is nagyobb lesz. (APN)

Ezüstcsillagos olajipari munkás

Kasza Antal oktatásra készül

Kasza Antal szőregi lakos bevonulása előtt a szegedi állami pedagógiaiól, majd a politikai témákból, de a szaktantárgyakból is eredményesen tanítja beosztottjait, am ez rendszeres és folyamatos tanulást követel a parancsnokhelyettesétől is. A határőrség kiváló szakaszpáncsnok-helyettese másfél év alatt pedagógiából, pszichológiából olyan alapismereteket szerzett, amelyeket az oktató-nevelő munkában a katonák jellemének formálásában nagyszerűen tud alkalmazni.

A parancsnoki feladatok végrehajtásában és egyéni magatartásában is példamutató őrmester a szocialista versenymozgalomban is jeleskedik. Korábban egység élénjáró rajparancsnoki címet nyert, mert egyénileg is, meg a szakcsa is kiváló szinten teljesítette a versenymozgalom követelményeit. Az ezüstcsillagos olajipari munkást a katonai feladatok eredményes teljesítéséért tizenháromszor dícsérték és jutalmazták előjárói bevonulása óta.

Gazsó Béla